

Boeken

ELYN R. SAKS (2007).

The centre cannot hold: a memoir of my schizophtrenia.

London: Virago Press, 320 p., €24,99.

Schizofrenie en een succesvolle wetenschappelijke carrière gaan toch niet samen? De Amerikaanse professor Elyn R. Saks laat zien dat die twee wel degelijk te combineren zijn. Dat het niet voor iedereen haalbaar is, geeft Saks eerlijk toe; professor worden is nu eenmaal voor weinigen weggelegd, of ze nu een ziekte hebben of niet. In haar vlotgeschreven biografie doet ze gedetailleerd, zelfkritisch en reflexief verslag van hoe haar schizofrenie en haar omgang ermee zich gaandeweg ontwikkelt en hoe dat haar vriendschappen, relaties en carrière heeft beïnvloed, en dat nog steeds doet.

Saks opent haar autobiografie met een beschrijving van de plaats, de tijd en het gezin waarin ze is opgegroeid, inclusief de eerste voortekenen van haar ziekte. Het is het verhaal van een slim, eigenzinnig en moedig meisje dat goede cijfers haalt en gaandeweg last krijgt van angsten en dwanghandelingen. Een meisje dat zich ontwikkelt van een opstandige, competitieve tiener tot een briljante Oxford en Yale studente, en tot professor in de rechten en in de psychiatrie (psychoanalyse).

verbergen of camoufleren van de symptomen, bijna dagelijkse psychoanalyse en, zij het met fikse tegenzin, medicatie. Als ze haar greep op de realiteit verliest, laat ze bijvoorbeeld vrienden haar stukken lezen, zodat ze geen onzinnin inlevert. Daarnaast werkt ze extra hard als het haar goed gaat, zodat het minder opvalt als ze een slechte, niet-productieve periode heeft. Een andere strategie die ze leert hanteren is het zorgen voor voorspelbaarheid en het vermijden van onzekerheid, door bijvoorbeeld geen verre of lange reizen te maken.

Saks snijdt een aantal bekende thema's aan. Ten opzichte van medicatie neemt Saks bijvoorbeeld een herkenbare, ambivalente houding aan. Als het een tijdje goed gaat, bouwt ze haar medicatie af; het gaat immers toch goed? Ze is niet ziek. Daarnaast ziet Saks ook lange tijd het nemen van medicatie als persoonlijk falen, een gebrek aan wijskracht en karakterzwakte. Uiteindelijk kost het haar vijftien jaar van experimenteren met doses en terugvallen in psychotische gedachten en wanen voordat ze kan aanvaarden dat ze heel haar leven medicijnen moet slikken. Niet om beter te worden, maar om goed te kunnen blijven functioneren. Ze accepteert uiteindelijk dat ze de vaak forse bijwerkingen van haar medicatie maar voor lief moet nemen. Deze worsteling met medicatie zullen mensen met uiteenlopende psychische aandoeningen vermoedelijk herkennen.

Het brein: hel en zegen

Een ander onderwerp dat Saks aankaart en dat wellicht ook voor mensen met andere denkstoornissen (zoals Saks het zelf noemt) relevant is, is de ambivalentie

ten opzichte van het eigen brein. Dit brein stelt Saks aan de ene kant in staat topprestaties te leveren, maar bezorgt haar aan de andere kant doodsgangsten. Haar brein is tegelijkertijd een hel en een zegen.

Verder beschrijft Saks in *The centre cannot hold* heel mooi hoe schizofrenie haar als persoon en als professional heeft gevormd. Zo staat ze als rechtenstudente een jongeman met een verstandelijke beperking bij, die onterecht jarenlang opgenomen is gebleven in een psychiatrische inrichting. Ze helpt hem alsnog aan passende huisvesting en onderwijs, die hij door zijn jarenlange opname heeft moeten ontberen.

Saks gebruikt haar eigen ziekte-ervaringen op verschillende manieren in haar onderwijs- en onderzoekswerk, zoals bij de cursus geestelijke gezondheidsrecht waarin ze onderwerpen als toerekeningsvatbaarheid, separatie van mensen met een psychische beperking en het recht op weigeren van medicatie niet schuwt. Ook publiceert ze over onderwerpen als multi-persoonlijkheidsstoornis en strafrecht, *informed consent* en psychoanalyse.

Nergens zwaarmoedig

Een duidelijke inspiratiebron bij het schrijven van haar artikelen is haar opname in een kliniek in respectievelijk Groot-Brittannië en de Verenigde Staten. In beide gevallen wordt ze opgenomen vanwege ernstige psychotische verschijnselen, maar hoe ze in de twee landen wordt behandeld, verschilt van elkaar als de dag van de nacht. Deze ervaring zet Saks ertoe aan om het geestelijke gezondheidszorgstelsel in de Verenigde Staten kritisch onder de loep te nemen, wat resulteert in publicaties als *Refusing care: forced treatment and the rights of the mentally ill*.